

16. Яновська О.Г. Правові гарантії діяльності адвоката-захисника у кримінальному процесі України : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / О.Г. Яновська. – К., 1997. – 19 с.
17. Ухвала Апеляційного суду Хмельницького області від 14.01.2013 р. у справі № 2218/26505/2012 (кримінальне провадження № 11-сс/792/5/13) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/28717148>.
18. Кримінальний процес : [підручник] / [Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.] ; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Х. : Право, 2013. – 824 с.
19. Гловюк І.В. Тимчасовий доступ до речей і документів як захід забезпечення кримінального провадження, спрямований на збирання та перевірку доказів / І.В. Гловюк, С.В. Андрущенко // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3–2. – С. 293–297.
20. Ухвала Ленінського районного суду м. Харкова від 19.05.2014 р. у справі № 642/1033/14-к (кримінальне провадження № 1-кп/642/207/14) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38736535/>

ЛУСКАТОВА Т. О.,

ад'юнкт кафедри криміналістики, судової
медицини та психіатрії
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.985

ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ТЯЖКИХ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ, ЩО СПРИЧИНИЛИ СМЕРТЬ ПОТЕРПІЛОГО

Стаття присвячена встановленню видів судових експертиз, що переважно призначаються під час кримінальних проваджень у зв'язку з учиненням умисних тяжких тілесних ушкоджень, які спричинили смерть потерпілого, і визначенню їх специфіки з окресленням кола питань, що виносяться на розгляд експерта.

Ключові слова: *судова експертиза, тілесні ушкодження, види досліджень, питання експерту.*

Статья посвящена установлению видов судебных экспертиз, которые преимущественно назначаются при проведении уголовных производств в связи с совершением умышленных тяжких телесных повреждений, повлекших смерть потерпевшего, и определению их специфики с описанием круга вопросов, выносимых на рассмотрение эксперта.

Ключевые слова: *судебная экспертиза, телесные повреждения, виды исследований, вопросы эксперту.*

This article is about types of forensic examinations that are assigned mainly during the criminal proceedings in connection with premeditated grievous bodily harm causing death of the victim, and the definition of the specific delineation of the range of issues considered by an expert.

Key words: *forensic examination, injury, types of research, questions to the expert.*

Вступ. Судові експертизи, котрі призначаються під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, що спричинили смерть потерпілого, мають велике значення, оскільки з їх допомогою одержують і закріплюють докази, які можна отримати тільки експертним шляхом. Висновки спеціаліста нерідко сприяють правильній кваліфікації, висуненню та перевірці обґрунтованих слідчих версій, підвищенню ефективності тактики проведення слідчих (розшукових) дій, встановленню конкретних причин і умов, що сприяли вчиненню протиправного діяння.

За наявності широкого кола питань, вирішення котрих потребує використання спеціальних знань у формі судової експертизи, слідчі не завжди призначають усі можливі експертні дослідження, особливо у випадках, коли є свідки злочину, інколи й потерпілі, які прямо вказують на підозрюваного. Це пояснюється низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, серед яких виділяють специфіку призначення й тривалість виконання експертних досліджень, проведення їх в іншому відомстві, складність отримання зразків для порівняльного дослідження та їх зберігання. Крім того, існує проблема попередньої оплати проведення окремих видів експертиз, що ускладнює їх призначення. Висока вартість проведення досліджень і тривалість грошових розрахунків ставить під сумнів можливість проведення певної експертизи й впливає на термін отримання висновку експерта, що негативно позначається на строках розслідування кримінального провадження [7, с. 393].

У результаті вказаних чинників не досліджуються всі докази, що впливає на повноту розслідування; не використовуються джерела криміналістично вагомої інформації, які надалі можуть бути втрачені назавжди; а в разі зміни своїх показань окремими учасниками кримінального провадження, за відсутності інших доказів ускладнюється подальше розслідування.

Проблеми призначення судових експертиз під час розслідування спричинення тілесних ушкоджень (шкоди здоров'ю) різного ступеня тяжкості розглядалися О.В. Беспечним, В.Г. Дрозд, А.О. Каревою, В.В. Логіною, Л.А. Лях, С.О. Сафроновим, О.Г. Сахаровою, О.В. Сердюковим, О.В. Юровських та іншими науковцями. Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання щодо особливостей здійснення експертних досліджень під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, що спричинили смерть потерпілого, зокрема й у цілях розмежування зазначеного виду кримінально караного діяння з іншими, котрі мають схожі наслідки.

Постановка завдання. Метою роботи є визначення видів судових експертиз, що переважно призначаються під час кримінальних проваджень у зв'язку з учиненням злочинів указаної категорії, і встановлення їх специфіки з окресленням кола питань, що виносяться на розгляд експерта.

Результати дослідження. Розгляд позицій учених, котрі займалися проблемами призначення експертиз під час розслідування спричинення умисних тілесних ушкоджень (шкоди здоров'ю), зокрема тяжких і таких, що призвели до смерті потерпілого, а також вимог окремих нормативних актів дав змогу загалом визначитись із видами таких досліджень. Так, А.О. Карева наголошує на значенні судово-медичної та криміналістичних експертиз під час розслідування умисного спричинення шкоди здоров'ю [3, с. 24–25]. С.О. Сафронов, окрім аналізу вищезазначених видів досліджень, звертає увагу на доцільність психіатричної і психологічної експертиз [14, с. 104]. Серед типових видів судових експертиз, що призначаються під час розслідування навмисного заподіяння шкоди здоров'ю, О.В. Сердюков називає судово-медичні дослідження (потерпілих, підозрюваних); судово-медичні (судово-біологічні) експертизи речових доказів; трасологічні (слідів знарядь); дактилоскопічні; криміналістичні експертизи холодної зброї; судово-психіатричні; судово-психологічні [16, с. 20]. О.В. Беспечний, вивчаючи заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, крім уже зазначених вище видів експертиз, вважає основними під час розслідування вказаних діянь ще психолого-психіатричні, медико-криміналістичні експертизи, а як такі, що також призначають, називає наркологічні, балістичні тощо [1, с. 175–176]. Матеріалознавчі, ґрунтознавчі, одорологічні й інші експертні дослідження розглядає В.В. Логінова [7, с. 391–392]. Аналізуючи позицію В.Г. Дрозд щодо напрямів використання спеціальних знань під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, до кола вже названих видів досліджень варто додати імунологічну та експертизу мікрооб'єктів [2, с. 174]. О.Г. Сахарова щодо випадків спричинення шкоди здоров'ю вказує фізико-технічну експертизу [15, с. 158]. Л.А. Лях зазначає такі види експертиз: транспортно-трасологічну, трасологічну слідів ніг і взуття, почеркознавчу, речовин і матеріалів [8, с. 151]. На генетичну експертизу, яка іноді вже після біологічної проводиться під час розслідування заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, що з необережності призвела до смерті потерпілого, звертає увагу О.В. Юровських [18, с. 141].

Згідно зі ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), слідчий або прокурор зобов'язані звернутися до експерта для проведення експертизи щодо такого: 1) установлення причин смерті; 2) установлення тяжкості й характеру тілесних ушкоджень. Відповідно до п. 16 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову експертизу в кримінальних та цивільних справах» від 30.05.1997 р. № 8, у вказаних випадках призначається судово-медична експертиза [12]. Тож вона повинна проводитись у кожному випадку розслідування вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, що спричинили смерть потерпілого.

Згідно з п. 3 ч. 2 ст. 242 КПК України, слідчий або прокурор також зобов'язаний звернутись до експерта для проведення експертизи щодо визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності. Наведені нижче результати вивчення матеріалів кримінальних справ свідчать, що у правоохоронців досить часто (у 49% випадків) виникають подібні сумніви, але воно й не дивно, ураховуючи способи спричинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, що призводять до смерті потерпілих, і стан, у якому особи це вчиняють. На підставі отриманих нами даних можемо констатувати, що злочинці найчастіше завдають удари руками й ногами чи іншими частинами тіла (54%), використовують «випадкове знаряддя» (19,7%) чи кухонний інструмент (9%), а разом із завданням ударів частинами тіла додатково здійснюють удари головою жертви о тверду поверхню (2,9%), стрибання на потерпілого, що лежить (1%), і знову ж таки застосовують «випадкове знаряддя» (9%). Крім того, більшість нападів (78,8% випадків) винні вчиняють у стані алкогольного сп'яніння.

Відповідно до п. 27 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 07.02.03 р. № 2, психолого-психіатричну експертизу призначають для з'ясування, чи вчинено діяння у стані сильного душевного хвилювання [13]. Указане дослідження, зокрема, може бути проведено з метою правильної кваліфікації злочину, наприклад, за ст. 121 чи ст. 123 Кримінального кодексу України (далі – КК України). Експертиза зазначеного виду призначається й через інші причини. Згідно з п. 15 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову експертизу в кримінальних та цивільних справах» від 30.05.97 р. № 8, для встановлення рівня загального розвитку неповнолітнього, ступеня його розумової відсталості, з'ясування питання щодо повного усвідомлення ним значення своїх дій і можливості керування ним проводиться судово-психіатрична, психологічна або комплексна психолого-психіатрична експертиза [12]. Зрозуміло, що це стосується й неповнолітніх, котрим інкримінується ч. 2 ст. 121 КК України.

Варто зазначити, що вказані вище науковцями окремі види експертиз потребують уточнення. Так, зі змісту п. п. 98, 99, 101 Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки матеріалів та призначення судових експертиз, затверджених Наказом Міністерства юстиції України від 30.12.04 р. № 144/5, витікає, що ґрунтознавча експертиза є підвидом експертизи матеріалів, речовин і виробів, а одним із завдань останньої є також виявлення на предметах-носіях мікрочастинок або мікрослідів певних матеріалів і речовин [10]. Як констатує О.В. Неня, мікроб'єкти можуть досліджуватись під час проведення різних видів експертиз: матеріалів, речовин і виробів, трасологічних, судово-медичних, судово-біологічних, судово-ґрунтознавчих тощо [11, с. 140]. На думку Н.І. Клименко, найбільш розповсюдженими є такі експертизи мікрооб'єктів: криміналістична, біологічна, медична, комплексна медико-криміналістична [5, с. 68]. Уникаючи зайвого дублювання, вважаємо недоцільним у пропонованому надалі переліку окремо вказувати експертизи мікрооб'єктів поруч з іншими, що також ураховують можливість їх дослідження.

Отже, спираючись на вимоги кримінально-процесуального законодавства, положення підзаконних актів і вказані вище позиції науковців, треба зазначити, що під час розслідування умисних тілесних ушкоджень, зокрема тяжких й таких, що призвели до смерті потерпілого, проводяться такі види експертиз: судово-медичні (трупа, живих потерпілих, підозрюваних); судово-медичні (судово-біологічні) речових доказів; психіатричні; психологічні; психолого-психіатричні; медико-криміналістичні; наркологічні; імунологічні; генетичні; матеріалів, речовин і виробів (серед них ґрунтознавчі); одорологічні; почеркознавчі; трасологічні (слідів знарядь, ніг і взуття людини, транспортних засобів); дактилоскопічні; балістичні; холодної зброї.

Опитування правоохоронців виявило, що вагому інформацію для розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, що спричинили смерть потерпілого, вони отримували з висновків таких видів експертиз: судово-медичної – 34% відповідей, біологічної – 18%, дактилоскопічної – 16%, досліджень холодної зброї – 10%, трасологічної (слідів взуття) – 9%, балістичної – 8%, трасологічної (слідів транспортних засобів) – 2%, трасологічної (слідів знарядь зламу) – 2%, почеркознавчої (авторознавчої) – 0,7% і технічної експертизи документів – 0,3% відповідей.

За результатами вивчення матеріалів архівних кримінальних справ стосовно досліджуваного виду діянь виявлені такі показники щодо призначення та проведення експертиз у процесі їх розслідування: судово-медичні експертизи трупа (100% випадків), живих осіб (потерпілого – 2%, підозрюваного – 7%); судово-медична експертиза (об'єктів біологічного походження) – 51%; судово-психіатрична – 49%; дактилоскопічна – 12%; холодної зброї – 11%; медико-криміналістична – 10%; психолого-психіатрична – 8%; судово-наркологічна (підозрюваного) – 7%; психологічна – 4%; трасологічна (слідів взуття) – 4%; трасологічна (слідів знарядь) – 2%, трасологічна (транспортних засобів) – 1%; балістична – 0,5% випадків з усіх кримінальних справ.

Розглянемо особливості призначення деяких із них, зокрема в частині компетенції, почавши із судово-медичних. Варто зазначити, що об'єктами їх дослідження може слугувати не тільки труп жертви злочину, а й підозрюваний, на тілі якого залишилися тілесні ушкодження, отримані в результаті контакту з потерпілим, зокрема внаслідок опору з його боку тощо. Одним із головних тактичних правил призначення судово-медичної експертизи є правильна постановка запитань. Їх перелік багато в чому залежить від низки обставин (живий потерпілий або помер, який спосіб заподіяння тілесного ушкодження, яким зняряддям або засобом спричинені тілесні ушкодження тощо) [14, с. 102]. Але єдиним для всіх питань залишається їх необхідність відповідати таким вимогам: не виходити за межі спеціальних знань експерта, не мати правового характеру; бути визначеними, конкретними та короткими; мати логічну послідовність; характеризуватися й мати комплексний характер [6, с. 322].

На думку О.В. Юровських, найбільш типовими питаннями, що виносяться на розгляд експерта під час проведення судово-медичної експертизи, є такі: яка причина й час настання смерті, спосіб її заподіяння; чи змінювалась поза трупа; які ушкодження на ньому наявні, їх характер, локалізація, механізм утворення, яким зняряддям були заподіяні, послідовність і час їх заподіяння; чи настала смерть одразу після заподіяння ушкоджень або через певний проміжок часу; які з них завдані за життя, а які після смерті потерпілого; які тяжкості і давністі заподіяння кожного; у якому приблизно положенні (позі) перебував потерпілий у момент заподіяння йому ушкоджень; судячи з наявних пошкоджень, скільки було ударів по тілу і яка їх послідовність; якщо одне з ушкоджень не могло заподіяти смерть, то чи не зумовили її ушкодження в сукупності; чи є прямий причинний зв'язок між ушкодженням і тим або іншим зовнішнім впливом і смертю; яке найбільш імовірне взаєморозташування потерпілого та нападника в момент заподіяння поранень останнім; чи мав змогу потерпілий після спричинення йому ушкоджень (чи інших зовнішніх впливів) учинити будь-які самостійні дії – пересуватися, кричати тощо; яка група крові потерпілого; чи вживав потерпілий незадовго до смерті алкоголь, наркотики, психотропні речовини, отрути тощо, якщо вживав, то в якій кількості; чи відповідають пошкодження на одязі пошкодженням на трупі і якщо ні, то чим це можна пояснити; які захворювання були в потерпілого за життя; якою мірою травма вплинула на перебіг хвороби й час настання смерті; чи є на трупі сліди, що вказують на можливу боротьбу; чи могли бути заподіяні ці пошкодження власною рукою потерпілого або це виключається; приймав він незадовго до смерті їжу і якщо так, то яку, за скільки годин до смерті; які стать, вік і зріст покійного; чи відповідають медичні дані, установлені під час дослідження трупа, показанням винного (свідка) про обставини смерті. Залежно від зброї, способу заподіяння смерті й інших обставин події, можуть бути поставлені додаткові питання [18, с. 137–138]. Грунтуючись на аналізі слідчої та судової практики у провадженнях про заподіяння умисних тяжких тілесних ушкоджень, котрі спричинили смерть потерпілого, зазначимо, що вказані питання, будучи поставленими на розгляд судово-медичного експерта, мають вагомe значення для отримання доказової інформації та правильної кваліфікації злочину.

Під час розслідування досліджуваного нами виду діянь часто вилучають речовини біологічного походження. Необхідність призначення судово-медичної експертизи речовин доказів виникає тоді, коли треба встановити наявність, походження і групову належність слідів людини (крові, волосся, органічних виділень, часток шкіри, тканин внутрішніх органів і кісток), виявлених на місці події, на тілі й одязі жертви, підозрюваного, зняряддях злочину й інших предметах – матеріальних носіях.

На вирішення експерта в цьому випадку ставляться такі основні питання: чи є кров людини на певних предметах (або в речовині), представлених на дослідження; до яких групи й типу вона належить; кому належить: чоловікові або жінці, дорослій людині або дитині; чи наявні у крові отрута, наркотик, алкоголь, токсична чи інша речовина, що призвели до смерті або сприяли їй, якщо так, то яка її концентрація; які давністі утворення плям крові та їх регіональне походження; яка групова належність виділень і якої статі особам вони належать; належать виявлене волосся людині чи тварині, з якої воно частини тіла; чи було волосся вирване або випало саме природним шляхом; чи схоже вони з волоссям певної особи; який механізм відділення волосся тощо [4, с. 71–74]. Залежно від установлених обставин події та виду вилучених біологічних слідів, можуть бути поставлені й інші питання. Основна мета такого роду досліджень – це з'ясування присутності особи на місці злочину та факту її взаємодії з навколишнім середовищем.

Судово-психіатрична експертиза проводиться у випадках, коли у слідчого виникає сумнів у психічному здоров'ї підозрюваного. За допомогою цієї експертизи визначають психічний стан особи та вирішують питання про її осудність – здатність усвідомлювати фактичний характер і не-

безпеку своїх дій (бездіяльності) або керувати ними під час заподіяння шкоди здоров'ю, а також отримують висновок щодо необхідності застосування заходів медичного характеру [9, с. 145].

Беручи до уваги, що більшість посягань на життя та здоров'я винні скоюють у стані алкогольного сп'яніння, проведення наркологічної експертизи є необхідним для з'ясування таких питань: чи страждає підозрюваний алкоголізмом (наркоманією); якщо так, то чи потребує він примусового лікування [4, с. 78]. Питання хворобливої залежності є актуальним і для дослідження в порядку психіатричної експертизи [17, с. 181].

Висновки. Під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, що спричинили смерть потерпілого, в обов'язковому порядку проводяться судово-медичні дослідження трупа. Крім того, серед інших видів експертиз найчастіше призначаються судово-медичні (судово-біологічні) експертизи речових доказів, судово-психіатричні, дактилоскопічні, експертизи холодної зброї. У разі потреби проводяться й інші види експертних досліджень для з'ясування вагомих обставин події, зокрема медико-криміналістичні, психолого-психіатричні та психологічні, наркологічні, трасологічні тощо.

Подальші наукові пошуки доцільно проводити в напрямі визначення особливостей збирання й підготовки об'єктів дослідження, уточнення кола питань на розгляд експерту під час призначення окремих видів експертиз.

Список використаних джерел:

1. Беспечный О.В. Теоретические и практические проблемы расследования преступлений, связанных с причинением тяжкого вреда здоровью: дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / О.В. Беспечный ; Алтайский государственный университет. – Барнаул, 2003. – 241 с.
2. Дрозд В.Г. Організаційні і тактичні аспекти розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / В.Г. Дрозд ; Київський національний університет внутрішніх справ. – К., 2009. – 202 с.
3. Карева А.А. Расследование преступлений по уголовным делам об умышленном причинении вреда здоровью : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / А.А. Карева ; Московский педагогический государственный университет. – М., 2006. – 27 с.
4. Каткова Т.В. Судебные экспертизы: сб. вопросов / Т.В. Каткова, Г.К. Кожевников ; Ин-т внутренних дел – Х. : РИП «Оригинал», ИМП «Рубикон», 1994. – 144 с.
5. Клименко Н.И. Виды и возможности исследования микрообъектов / Н.И. Клименко // Криміналістичний вісник. – № 2 (2). – 2004. – С. 67–73
6. Криміналістика : [підручн. для студ. вищ. навч. закл.] / [К.О. Чаплинський, О.В. Лускатов, І.В. Пиріг, В.М. Плетенець, Ю.А. Чаплинська]. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2014. – 380 с.
7. Логінова В.В. Проблемні питання використання спеціальних знань при розслідуванні тілесних ушкоджень / В.В. Логінова // Криміналістика у протидії злочинності : тези доповідей науково-практичної конференції (Київ, 16 жовтня 2009 року). Видання присвячене 45-річчю кафедри криміналістики Київського національного університету внутрішніх справ. – К. : Хай-Тек Пресс, 2009. – С. 390–393.
8. Лях Л.А. Первоначальный этап расследования умышленного причинения тяжкого вреда здоровью, опасного для жизни : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Л.А. Лях ; Кубанский государственный университет. – Краснодар, 2005. – 191 с.
9. Макаренко Є.І. Експертизи на досудовому слідстві : [навчальний посібник] / Є.І. Макаренко, О.В. Негодченко, В.М. Тертишник. – Дніпропетровськ : Дніпроп. юрид. ін-т МВС України, 2001. – 204 с.
10. Про внесення змін та доповнень до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз, затверджених Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.98 р. № 53/5 : Наказ Міністерства юстиції України від 30.12.04 р. № 144/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0061-05/page>.
11. Неня О.В. Криміналістичне значення мікрооб'єктів при розслідуванні злочинів / О.В. Неня // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – 2 (21). – С. 139–145.
12. Про судову експертизу в кримінальних та цивільних справах : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.97 р. № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97>.
13. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.03 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>.

14. Сафронов С.О. Методика розслідування умисного заподіяння тяжких і середньої тяжкості тілесних ушкоджень : [науково-практичний посібник] / С.О. Сафронов. – Харків, 2003. – 175 с.
15. Сахарова Е.Г. Расследование причинения вреда здоровью : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Е.Г. Сахарова ; Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Тюменский юридический институт». – Тюмень, 2005. – 256 с.
16. Сердюков А.В. Использование специальных знаний при раскрытии и расследовании умышленного причинения вреда здоровью : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. : спец. 12.00.09 / А.В. Сердюков ; Московский университет МВД России. – Москва, 2006. – 23 с.
17. Экспертизы в судебной практике: [учебное пособие для студентов юрид. ин-тов и фак.] / [авт. коллектив: В.И. Гончаренко (руководитель), В.Е. Бергер, Т.В. Варфоломеева и др.]. – К. : Вища шк. ; Изд-во при Киев. ун-те, 1987. – 200с.
18. Юровских А.В. Расследование умышленного причинения тяжкого вреда здоровью, повлекшего по неосторожности смерть потерпевшего : дисс. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / А.В. Юровских ; Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Сургутский государственный университет Ханты-Мансийского автономного округа». – Сургут, 2005. – 249 с.

СТЕПАНЮК Р. Л.,

доктор юридичних наук,
начальник кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії факультету
підготовки фахівців для підрозділів слідства
(Харківський національний університет
внутрішніх справ)

ПРИХОДЬКО О. В.,

здобувач
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.985

**ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОГО В ОДЕРЖАННІ
АБО НАДАННІ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті наведено рекомендації щодо підготовки та проведення допиту підозрюваного в одержанні або наданні неправомірної вигоди у сфері правоохоронної діяльності. При цьому виокремлено типові тактичні ситуації допиту (безконфліктні та конфліктні), а також сформульовано пропозиції з обрання та застосування тактичних прийомів і комбінацій у кожній ситуації.

Ключові слова: методика розслідування злочинів, тактика допиту, корупція, неправомірна вигода, допит підозрюваного.

В статье приведены рекомендации по подготовке и проведению допроса подозреваемого в получении или даче неправомерной выгоды в сфере правоохранительной деятельности. При этом выделены типичные тактические ситуации допроса (бесконфликтные и конфликтные), а также сформулированы предложения по выбору и применению тактических приемов и комбинаций в каждой ситуации.

Ключевые слова: методика расследования преступлений, тактика допроса, коррупция, неправомерная выгода, допрос подозреваемого.

